

УДК 7. 041. 5 (07)

**РОЗВИТОК ХУДОЖНЬО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА
НА МАТЕРІАЛІ ПОРТРЕТНОГО ЖАНРУ ЖИВОПИСУ**

Ольга Музика

канд. пед. наук, доцент,

завідувач кафедри образотворчого мистецтва

Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

У статті висвітлюється важлива проблема мистецько-педагогічної освіти: розвиток художньо-творчих здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва на матеріалі портретного живопису. Аналізуються завдання, які вирішуються під час аудиторної і самостійної роботи студентів, засоби створення цілісного художнього образу в портреті.

***Ключові слова:** художньо-творчі здібності, портрет, художній образ, майбутні вчителі образотворчого мистецтва.*

Постановка проблеми. В умовах глобальної перебудови, гуманізації сучасного навчального процесу одним із пріоритетних завдань вищої педагогічної освіти має бути розвиток творчих здібностей майбутніх педагогів, особливо – учителів образотворчого мистецтва. Адже сьогодні вчитель має відповідати високим професійним і загальнокультурним вимогам, спрямованим на цілісність педагогічних процесів, перетворення змісту освіти у механізм системного розвитку творчої особистості учня, реалізації його творчого потенціалу. Адже, як свідчить історія, саме від цього залежить світовий прогрес, майбутнє людської цивілізації.

Безумовно, підготовка таких фахівців у вищих педагогічних навчальних закладах – складний процес, який вимагає постійного вдосконалення навчально-теоретичної бази, пошуку й упровадження ефективних методик і новітніх технологій навчання з дисциплін художньо-творчого циклу, які мають невичерпний потенціал у сфері розвитку творчих і художніх здібностей студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема творчості, розвитку творчих здібностей особистості багатогранна й неоднозначна, про що свідчить значна кількість наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених – філософів,

психологів, педагогів, мистецтвознавців (М. Бердяєв, І. Бех, В. Бутенко, Л. Виготський, М. Волков, І. Зязюн, М. Каган, В. Кузін, А. Маслоу, Л. Масол, В. Моляко, Б. Неменський, В. Роменець, Б. Теплов, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Рудницька та ін.)

Значний внесок у розвиток художньої педагогіки і методики викладання фахових дисциплін у процесі підготовки вчителів образотворчого мистецтва зробили відомі вчені-методисти: Є. Антонович, Г. Беда, В. Зінченко, С. Коновець, М. Ростовцев, Н. Сокольнікова, О. Унковський, Є. Шорохов та ін.

Окремі питання реалізації творчого потенціалу майбутніх художників-педагогів, розкриття різносторонніх здібностей студентів у навчально-виховному процесі, формування художньо-педагогічної компетенції розглянуто у працях О. Кайдановської, М. Пічура, О. Смірної, М. Стась, Т. Стрітьєвич, Т. Штикало, В. Щербини та ін.

Водночас слід зазначити, що методологічне, організаційне й методичне забезпечення процесу розвитку художньо-творчих здібностей залишається ще недостатнім, і це позначається на динаміці творчого розвитку і самореалізації майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Метою нашої статті є висвітлення проблеми розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва на матеріалі портретного жанру живопису, визначення основних завдань, які вирішуються студентами під час аудиторної та самостійної роботи над створенням художнього образу в портреті.

Виклад основного матеріалу. Система творчих художніх здібностей відтворює загальну структуру здібностей, яка досить повно розроблена у дослідженнях багатьох учених (В. Крутецький, О. Леонтєв, К. Платонов, С. Рубінштейн, Б. Теплов та ін.).

Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження свідчить про те, що творчі здібності вчителя образотворчого мистецтва – складне і багатоаспектне питання, вони пов'язані з художньою та педагогічною творчою діяльністю.

В «Українському педагогічному словнику» здібності розглядаються як

«стійкі індивідуальні психічні властивості людини, які є необхідною внутрішньою умовою її успішної діяльності» [3, с. 135].

На думку вчених (І. Бех, М. Каган, О. Леонтьєв та ін.) діяльність є джерелом формування і розвитку особистості, тому залучення до діяльності – головний шлях розвитку творчих здібностей людини.

Художньо-творча діяльність, як справедливо вважає Л. Виготський, має «найбільш придатні умови для розвитку творчих здібностей особистості», адже у процесі художньої творчості творець виражає свої думки і почуття, прагнення до прекрасного, своє ставлення до того, що відбувається у суспільстві. Вчений зазначає, що в процесі художньої діяльності успішно розвиваються спостережливність, внутрішнє бачення, образність та емоційність, конкретність мислення й уяви, здатність до синтезу [2].

У структурі здібностей до образотворчої діяльності виокремлюють основні (художнє сприйняття, творча уява, творче мислення, зорова пам'ять, емоційність, вольові якості) і допоміжні (сенсомоторні якості, якості зорового аналізатора) властивості [6, с. 292].

Дослідження психологічних аспектів проблеми показало, що успішність розвитку творчих здібностей студента залежить від уміння педагога організувати навчально-творчу діяльність з опорою на уже сформовані знання, уміння, навички.

Розглядаючи проблему розвитку творчих здібностей особистості, слід враховувати теорію функціональної асиметрії головного мозку, згідно з якою ліва півкуля відповідає за раціонально логічні операції, а права – за інтуїтивні, структурно-образні. Тому ліва півкуля обробляє інформацію лінійно, аналітично і логічно, а права – глобально, релятивно, синхронно й інтуїтивно, тобто, нелінійно. Функція правої півкулі – сприймання структур, зв'язків, почуття прекрасного. У навчанні ж головна роль належить лівій півкулі, що значною мірою знижує діяльність правої. Тому ті, хто володіють розвиненим гострим образним сприйняттям, найбільше страждають від шаблону лінійності. Адже обидві півкулі взаємопов'язані й працюють синхронно, а найбільша

продуктивність можлива за умови їх інтеграції. Тому ми цілком погоджуємося з думкою О. Кульчицької про те, що знання і навички, що накопичуються завдяки діяльності лівої півкулі у співдії з інтуїцією і натхненням, які продукує права півкуля, дає високі художні досягнення [7, с. 4–5].

Відтак, розвиток художньо-творчих здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва передбачає розв'язання низки важливих завдань, пов'язаних із розвитком позитивної мотивації до навчально-творчої діяльності, вихованням сильних волевих якостей, цілеспрямованості, збагаченням художньо-естетичного досвіду, усвідомленням власної неповторності та індивідуальності кожного учасника навчального процесу.

Серед дисциплін фахового спрямування у підготовці майбутніх художників-педагогів особливе місце посідає живопис, як одна із визначальних у системі їхнього професійного й особистісного становлення. А тема портретного жанру, на наш погляд, має необмежені можливості для ефективного розвитку художньо-творчих здібностей студентів, адже є однією із найскладніших і найцікавіших у мистецтві.

Портрет – це один із жанрів образотворчого мистецтва, присвячений зображенню людини, з відтворенням індивідуальної схожості.

Мистецтво портрета нараховує кілька тисячоліть. Зображення обличчя людини завжди приваблювало художників. Найбільш давні портретні зображення дійшли до нас у мініатюрах Давнього Єгипту, Греції й Риму, а також у книжкових ілюстраціях середньовічних Європи й Азії. Портрети доносять до нас не тільки образи людей різних епох, відбивають історичний час, але й говорять про те, яким бачив світ художник, як він ставився до моделі.

Особливого розквіту портретний жанр досягнув в епоху Відродження (Леонардо да Вінчі, Рафаель, Джорджоне та ін.). Майстри пензля створювали високохудожні портретні образи, наділяючи їх інтелектом, гармонією, а іноді й внутрішнім драматизмом.

У навчальних програмах фахових дисциплін (рисунок, живопис, композиція) темі портретного зображення людини відведено вагоме місце. До

роботи над портретними етюдами студенти приступають, вивчивши пропорції, анатомічні особливості та конструктивну побудову голови.

З чого ж починати вивчення такої важливої і складної теми, як мистецтво створення портретного зображення людини? Звичайно, з цікавої і змістовної лекції, перегляду й аналізу репродукцій відомих картин вітчизняних і зарубіжних художників, які працювали у жанрі портрету: В. Боровиковського, К. Брюлова, М. Врубеля, О. Кіпренського, Леонардо да Вінчі, О. Лопухова, О. Мурашка, В. Перова, Рембрандта, І. Рєпіна, Ф. Рокотова, З. Серебрякової, В. Сєрова, В. Тропініна та ін.

Під час лекції «*Мистецтво портрета*» студенти отримують багато цікавої інформації про цей жанр в історії мистецтва, види і композицію портрета, задачі й засоби виконання портретних зображень у різних живописних і графічних техніках, особливості створення художнього образу.

Адже створення портрета – це, перш за все, створення цілісного образу, що є необхідною умовою художньої цінності зображення. Саме з художнім образом пов'язана здатність мистецтва дарувати людині глибоку естетичну насолоду, що пробуджує у неї почуття прекрасного. Тому слід зазначити, що у портреті ніби переплітаються два характери – моделі й художника. Існує таке парадоксальне твердження, що кожен портрет є автопортретом.

Аналізуючи зі студентами відомі портретні твори, особливу увагу слід звертати на те, які *засоби* використані художником для втілення свого творчого задуму. Так, В. Перов у своєму відомому портреті Ф. Достоєвського передає стан глибокої задуми письменника, особливу душевну напругу. На це вказує поворот усієї фігури, рух рук, погляд, спрямований «у нікуди» – зазвичай, так дивляться люди, які заглиблені у роздуми (*див. додатки*).

Як відомо, основним засобом виразності у живопису є *колір*, який підсилює емоційність зображення, допомагає виразити думки і почуття. Велике значення кольору підкреслив В. Сєров у своєму шедеврї – «Дівчинка з персиками». Чарівний образ, зображений у яскраво освітленому інтер'єрі, створений яскравими фарбами та прозорими мазками (*див. додатки*).

У портреті Міки Морозова В. Серов тонко відтворив непосидючий дитячий образ, використовуючи для цього рух рученят і фігури хлопчика, м'який теплий колорит (*див. додатки*).

Видатний український художник і педагог О. Мурашко у своїх портретах досить влучно передає індивідуальність людського характеру, темперамент, душевний стан. Створені ним образи живі і емоційні, відчувається особливий рух і напруга кольору, як, наприклад, у портреті «Дівчина у червоному капелюсі» (*див. додатки*).

Слід зауважити, що активізації творчого пошуку студентів сприяють самостійні завдання, наприклад, – повідомлення на тему «Портрет у різних видах мистецтв» – живопису, графіці, скульптурі, фотографії. Студенти працюють, підшукуючи цікавий матеріал, готуючи презентації, тому заняття проходять у цікавій змістовній формі. Переглянувши найбільш відомі твори цього жанру, варто проаналізувати, якими засобами художники передавали не тільки схожість, а й внутрішній світ зображуваного.

Адже залежно від того, як «бачить» художник свою модель, визначаються засоби вираження головної ідеї портрета: художньо-пластичне вирішення, матеріал і техніка виконання. Все це допомагає розкриттю художнього образу, створенню живописними засобами того неповторного світу, який змушує глядача хвилюватися і мислити, радіти чи сумувати, але ніколи не залишає байдужими.

Велику роль у портретному мистецтві відіграє, у першу чергу, композиція зображення у форматі, пошук точки зору для повноти розкриття творчого задуму. У процесі такого пошуку студенти виконують велику кількість ескізів, продумуючи створення різних варіантів зображення, стилістичного рішення композиції, аналізують зображально-виразні можливості різних систем зображення, загальну колористичну гаму картин, побудованих на використанні активних колірних відношень чи у стриманій колірній гамі, гармонійних чи дисонансних поєднаннях.

Відтак, для активізації творчого мислення слід вимагати від студентів

малювати свідомо, не допускати механічного копіювання природи, слід також допомогти побачити в природі головне, зорієнтувати на чуттєве, образне сприйняття. На необхідності цілісного сприйняття і грамотної побудови наголошують відомі художники-практики, художники-педагоги (Г. Беда, В. Кузін та ін. [1; 6]).

Механізм художнього сприйняття полягає у тому, що за наявності конкретної цілі й завдання у свідомості постійно знаходиться установка на пошук матеріалу для можливості вирішення цієї задачі. Тому для розвитку сприйняття у студентів необхідно постійними вправами активізувати їх психофізичний «апетит» вони повинні постійно спостерігати, сприймати, перетворювати, відбирати, знову збагачуватися враженнями.

Поряд з тренуванням художнього сприйняття, цілісного бачення студентам рекомендується вести записи у *«Творчому щоденнику»*, де фіксувати всі нові враження, що вони за день для себе відкрили. Уміння бачити нове – та якість, яку треба постійно тренувати через установку на бачення нового. А це – необхідна умова творчості.

Активізації творчої діяльності студентів на заняттях сприяють окремі практичні методи та прийоми, серед яких можна назвати: спільний пошук (викладачем і студентами) способів досягнення виразності творчої роботи, вибір оптимальної техніки виконання роботи, генерування гіпотез та асоціацій, використання асоціативно-образного зв'язку музики і образотворчого мистецтва, спеціальних короткочасних вправ на вивільнення творчої енергії, прийом паралельної діяльності викладача і студентів. Такі методи суттєво збагачують творчий досвід особистості студента, що суттєво впливає на розвиток творчих здібностей.

На думку Л. Єрмолаєвої-Томіної, найбільш успішно оволодіння образотворчою мовою відбувається тоді, коли «почуття» лінії, кольору, форми, композиції тренуються на абстрактному матеріалі [5, с. 217].

З огляду на це, для усвідомлення ролі кольору і його взаємозв'язку з художньо-емоційним образом у портретному живопису, студентам було

запропоновано завдання: *за допомогою кольору зобразити відповідну емоцію*. Для цього були заздалегідь виготовлені картки з назвами емоцій: радість, відчай, агресія, тривога, байдужість, закоханість тощо. Кожен із студентів обирав одну картку, не називаючи емоцію. Потім за допомогою кольорових плям намагалися передати відповідний емоційний стан (формат А4, акварель, гуаш). Аналізуючи результати, визначали, хто краще справився із завданням, чий малюнок найбільше відповідав завданню на передачу тієї чи іншої емоції. Завдання студенти сприйняли з цікавістю, виконували жваво, емоційно. На нашу думку, такі короткочасні завдання-вправи допомагають позбутися емоційної скутості, сприяють вивільненню творчої енергії.

Розумінню сутності художньо-емоційної образності у портретному живопису сприяють використання асоціативно-образного зв'язку музики і образотворчого мистецтва. Так, студентам для прослуховування запропоновано твір Л. Бетховена «Місячна соната», сповнений величі й урочистості, з нотками трагізму. Викладач коротко ознайомив із біографією видатного музиканта і композитора, після цього була продемонстрована репродукція картини О. Лопухова «Бетховен», у якій він зображений у момент високої творчої напруги, глибоких душевних мук, про що свідчать міцно стиснуті губи і схрещені руки на грудях. Картина виконана в холодній колірній гамі, і є ніби ілюстрацією до цього музичного твору. Після прослуховування музики і перегляду картини студенти ділилися враженнями, висловлювали власні думки про твори композитора і художника.

Отже, в процесі навчання педагогу слід створювати такі умови, щоб студент перебував у творчому пошуку свого стилю роботи, манери зображення з перших занять. На наш погляд, цьому сприяють завдання, орієнтовані на засвоєння різних систем зображення, порівняння їх між собою, у результаті чого кожен зможе знайти щось найбільш близьке і цікаве для себе. Виконуючи такі завдання, студент не тільки засвоює нові знання й уміння, а вчиться самостійно думати, аналізувати, бачити світ особливими очима художника, творчо і з любов'ю виконувати кожную роботу.

Розвитку художньо-творчих здібностей студентів, безумовно, сприяє засвоєння методичних і практичних основ портретного живопису.

Перш ніж приступити до роботи над портретом у кольорі, слід виконати кілька етюдів у техніці «гризайль» – живопис однією фарбою (чорна, коричнева, умбра й т.п.). Це необхідно для того, щоб навчитися передавати форму голови за допомогою світлотіньових відносин, зрозуміти розподіл тону в глибину від найсвітліших частин голови до найтемніших і потім перейти до зображення кольором [4, с. 99-100].

На початку роботи рекомендується оглянути постановку (натуру) з усіх боків і вирішити, з якої точки зору, стоячи або сидячи, краще працювати над композицією етюду. Обов'язково треба зробити невеликий композиційний начерк у кольорі. При виконанні живописного етюду голови потрібно увесь час думати про анатомічне ліплення форми й про колірні відносини, але в той же час не можна забувати про завдання правильно передати живу людину. Перевіряючи тональну й колірну узгодженість частин етюду, треба прагнути уникати строкатості, що буває в тих випадках, коли багато однаково темних і однорідних світлих місць. Уміння побачити супідрядність усіх тональностей і колірних відносин загальному рішенню живопису голови є важливою якістю портретиста. Тому в живопису портрета слід уважно аналізувати закономірності освітлення.

Живопис складної пластичної форми – голови людини – повинен ґрунтуватися на знаннях анатомічної конструкції черепа, м'язової системи, закономірностей розташування окремих форм, застосування правил перспективи, основ кольорознавства. У живопису голови повинен застосовуватися метод роботи «відношеннями», тобто треба не лише точно підібрати кольори натури, але й урахувати взаємодію сусідніх кольорів. Починати можна з тіньових місць голови, а потім, визначивши її освітлену частину, вирішити кольори тла з боку світла й тіні. Але можна починати писати голову натурника з освітленої частини, якщо вона ясніша за кольорами, і також шляхом порівняння інших кольорів з кольорами освітленої частини голови

розкрити простір етюду.

У живопису голови людини застосовується виконання етюдів голови натурника методом «а ля прима». Це означає, що всі кольори беруться відразу на повну силу. Метод не припускає багаторазових переписок, дозволяє зберегти максимальну свіжість і соковитість барвистих звучань, більшу безпосередність і гостроту вираження.

Увесь процес роботи можна розподілити умовно на три етапи, які тісно пов'язані між собою й органічно переходять один в інший, розвиваючи й доповнюючи один одного.

Перший етап – композиційне рішення, виконання підготовчого малюнка голови, визначення кольором найсвітлішого і найтемнішого.

Другий етап – вивчення деталей голови з максимальною характеристикою їхніх форм і колірних особливостей.

Третій етап – узагальнення й синтез вивченого, приведення етюду до живописної колористичної єдності.

У навчальних етюдах голову звичайно поміщають на аркуші паперу вище середини. Якщо голова повернена у профіль або на $\frac{3}{4}$, то з боку потилиці поле залишають меншим, ніж з боку обличчя, це концентрує увагу глядача на лицьовій частині голови. Розмір голови в навчальному етюді повинен бути меншим від натурального розміру, також не вимагається вирішення складних завдань, розкриття психологічної індивідуальності натури. Завдання – визначити основні колірні й тональні відношення світла, півтонів, форми голови по відношенню до тла й один до одного, знайти між ними зв'язок, щоб вони всі разом створювали загальну колористичну єдність. Короткочасові портретні етюди слід виконувати якомога частіше, адже вони корисні для тренування ока і руки, розвивають узагальнене живописне сприйняття натури, є необхідними у процесі довготривалих постановок.

Звичайно, оволодіти майстерністю створення художнього образу можна лише завдяки наполегливій і цілеспрямованій праці. Окрім аудиторної роботи, велике значення має самотійна творча робота студентів, на яку відводиться

значна кількість часу за навчальними планами. Прагнення до самостійної роботи характеризується внутрішнім спонуканням до нових форм діяльності, пошуків нестандартних рішень, нових художніх технік, тобто, прагнення до індивідуальності.

Пробудженню цікавості студентів, успіху навчання сприяють виразні натурні постановки, використання національного одягу, посуду, елементів інтер'єру, що виховують естетичні почуття, художній смак.

Отже, у процесі виконання навчальних портретних етюдів і довготривалих академічних постановок основними завданнями є: передача анатомічної конструкції, визначення основних колірних і тональних відношень світла, півтонів, форми голови по відношенню до тла й один до одного, знаходження загальної колористичної єдності.

Зовсім інші вимоги ставляться перед студентами під час виконання творчих самостійних завдань, які спрямовані на пошук індивідуальної манери зображення, створення цілісного художнього образу, де велике значення має здатність до асоціацій, асоціативного бачення. Адже творче розв'язання проблеми нерідко пов'язане із неочікуваним співставленням окремих явищ, зовні нічим не схожих.

Три типи художніх асоціацій виокремлює Л. Медведєв: 1) пластичні асоціації, які пов'язані із зоровими чи слуховими асоціаціями; 2) емоційні асоціації, що зумовлюють певне естетичне ставлення до об'єкта чи предмета; 3) логічні асоціації, що мають глибоке смислове навантаження [8, с. 73].

З метою розвитку асоціативного мислення студентів нами запропоновано завдання *«Створення портрета-образу друга або близької людини»*. Для передачі характеру і внутрішнього світу зображуваного необхідно було дібрати відповідний художній матеріал та техніку виконання для повноти розкриття образу: *«Романтичний»*, *«Творчий»*, *«Професійний»*, *«Психологічний»*, *«Трагічний»* тощо.

Для того, щоб створити психологічний портрет людини, треба зрозуміти, відчути її, вжитися в її образ і тільки тоді шукати характерні риси, динаміку,

композицію у цілому. При цьому виникає протиріччя між образом уяви і практичними вміннями. Це стимулює засвоєння прийомів зображення з природи, студенти просять один одного позувати, передаючи відповідний настрій чи психологічний стан (тривоги, відчаю, радості). Викладач при цьому здійснює педагогічну підтримку кожного студента, вселяючи віру у його сили й творчі можливості. Таким чином, відбувається діалогічний процес, процес співтворчості викладача і студента.

На думку самих студентів, така робота дуже корисна, тому що вчить спостережливості, уважності, емпатії, чуттєвості, гуманності.

У процесі виконання програмних завдань нами створювалися проблемні ситуації на заняттях. Студентам пропонували питання проблемного характеру, відповіді на які дозволяли глибше розуміти і визначати характер, особливості природи, осягати сутність розуміння духовного в мистецтві:

– Які особистісні, духовні якості притаманні особистості природи?

– Які властивості характеру, внутрішнього світу виражає той чи інший жест, погляд, рух?

– Яку роль грає спостереження для передачі світовідчуття, глибинних властивостей людської душі особистості?

– Яке значення для створення образу має одяг, середовище?

– Чи можна за допомогою мінімальних художніх засобів зображення виразити внутрішній світ людини?

Як правило, активність студентів є важливою умовою ефективного розвитку творчих здібностей. Одним із найбільш оптимальних методичних прийомів у цьому плані є завдання, побудовані на порівнянні: а) емоцій; б) різних стильових систем зображення; в) використання одного й того ж зображального засобу з різною метою.

Виконання завдань навчального і творчого характеру обов'язково передбачає глибоко особистісний рівень включення у діяльність, що суттєво збагачує емоційну сферу особистості студентів. Тобто, без емоцій включення у навчально-творчу діяльність неможливе. Виникнення на заняттях позитивних

естетичних емоцій сприяє формуванню стійкого інтересу до творчості (задоволення діяльністю).

З особливим захопленням і натхненням студенти виконували творче завдання «Автопортрет-образ», у якому потрібно за допомогою одягу, інтер'єру, відповідних атрибутів передати свій внутрішній світ, захоплення, уподобання, а також *декоративна або абстрактна інтерпретація* художнього портрета на передачу емоційного стану.

Студентам було запропоновано самостійно визначити етапи виконання роботи (вияв саморегулювання процесу). Також рекомендовано творчий підхід до роботи, налаштування на інтуїтивне бачення свого образу, уявлення кінцевого результату.

По завершенню завдання було здійснено колективний аналіз робіт з метою розвитку у студентів критичного й аналітичного мислення, рефлексії.

Результати роботи виявили, що більшість студентів справилися із поставленим завданням, створили цікаве, емоційне вирішення художнього образу, передавши при цьому не просто портретну схожість, а й риси характеру, свій внутрішній світ. Також з'ясовано, що більш інтенсивно розвиток художньо-творчих здібностей спостерігався у студентів з високою мотиваційною готовністю до творчої діяльності.

Перспектива подальших досліджень. Таким чином, живопис портрета ставить перед студентами складні, але цікаві завдання. Щоб розібратися в характері людини, у його складній індивідуальності, потрібний життєвий досвід, тонка спостережливість, що дозволяє помічати через зовнішній вигляд психологічний стан, справжню суть зображуваного.

Тому робота над створенням портретного образу є важливим етапом у формуванні особистості майбутнього вчителя образотворчого мистецтва, що сприяє розвитку його художньо-творчих здібностей, становлення і самореалізації як висококваліфікованого фахівця.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беда Г. В. Живопись : учеб. для студентов пед. институтов по спец. № 2109 «Черчение, изобраз. искусство и труд» / Г. В. Беда. – М. : Просвещение, 1986. – 192 с. : ил.
2. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте : психол. очерк : кн. для учителя. – 3-е изд. / Л. С. Выготский. – М. : Просвещение, 1991. – 93 с. : ил.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. О. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
4. Живопись : [учеб. пособие для студ. высших учеб. заведений] / Н. Бесчастнов, В. Кулаков, И. Стор [и др.] – М. : ВЛАДОС, 2003. – 224 с.
5. Ермолаева-Томина Л.Б. Психология художественного творчества: учебное пособие для вузов. – М.: Академический Проект, 2003. – 304 с.
6. Кузин В. С. Психология живописи / В. С. Кузин. – М. : Оникс, 2005. – 304 с.
7. Кульчицька О. І. Особливості художньої обдарованості / О. І. Кульчицька // Обдарована дитина. – 2005. – № 4. – С. 2–5.
8. Медведев Л. Г. Формирование графического образа на занятиях по рисунку : [учеб. пособие для студ. худ-граф. фак. пед. институтов] / Л. Г. Медведев – М. : Просвещение, 1986. – 159 с.: ил.

РАЗВИТИЕ ХУДОЖЕСТВЕННО-ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА НА МАТЕРИАЛЕ ПОРТРЕТНОГО ЖАНРА ЖИВОПИСИ

Ольга Музыка

канд. пед. наук, доцент,

зав. кафедры изобразительного искусства

Уманского государственного педагогического университета им. Павла Тычины

В статье рассматривается важная проблема художественно-педагогического образования: развитие художественно-творческих способностей будущих учителей изобразительного искусства на материале портретной живописи. Анализируются задания, которые решаются во время

аудиторной и самостоятельной работы, средства создания целостного художественного образа в портрете.

***Ключевые слова:** художественно-творческие способности, портрет, художественный образ, будущие учителя изобразительного искусства .*

DEVELOPMENT OF ARTISTIC CREATIVE ABILITIES OF FUTURE FINE ART TEACHERS USING THE MATERIALS OF PORTRAIT PAINTING

Olga Muzyka

**Candidate of pedagogical sciences, Associate Professor
of Uman State Pedagogical University named after Pavlo Tychyna**

The important problem of artistic pedagogical education is highlighted in this article – development of art creative abilities of future fine art teachers using the materials of portrait painting. The tasks which are solved during the classroom and personal work as well as the ways of creating the whole art image in the portrait are analyzed.

***The key words:** artistic creative abilities, portrait, artistic image, future fine art teachers.*